

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.1.3>

УДК 378.091:330.3-057

Олексій Сисоєв

ORCID iD 0000-0001-5899-0244

кандидат економічних наук, доцент,
керівник департаменту ліцензування та акредитації,
Київський міжнародний університет,
вул. Львівська, 49, 03179 Київ, Україна,
4998858@gmail.com

СПРЯМОВАНІСТЬ НА ВИКОНАННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ПРОВІДНА ТЕНДЕНЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто провідну тенденцію професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки у Фінляндській Республіці, Республіці Польща і Україні – спрямованість на виконання цілей сталого розвитку; зроблено висновок про взаємозв'язок і взаємозумовленість підготовки фахівців із циркулярної економіки та виконання Цілей сталого розвитку. Показано, що підготовка таких фахівців наближує кожену країну до виконання 17 цілей сталого розвитку, які були визначені у вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку на Саміті ООН зі сталого розвитку, і повною мірою відповідає спонукально-мотиваційному критерію порівняння тенденцій професійної підготовки фахівців у різних країнах, який відображає усвідомлену на державному і науковому рівні взаємозумовленість сталого розвитку суспільства та розвитку економічної науки та професійної підготовки фахівців з нових спеціальностей, що відповідають вимогами сталого розвитку та потребами глобальної економіки. Цей критерій характеризує також ступінь усвідомлення суспільством та вмотивованості громадян щодо необхідності виконання цілей сталого розвитку і тих загроз, які виникають при їх нехтуванні.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку; тенденція; фахівець з циркулярної економіки; цілі сталого розвитку.

ВСТУП

17 цілей сталого розвитку були визначені у вересні 2015 р. на Генеральній Асамблеї ООН у Нью-Йорку, на Саміті ООН зі сталого розвитку. ООН визначає сталий розвиток як такий світ, в якому всі країни живуть в умовах економічного процвітання, соціальної інтеграції та екологічної сталості. Ці економічні, соціальні та екологічні цілі іноді називають «потрійною нижньою межею» (Івашенко, 2019). Оскільки людська діяльність уже вийшла за межі сталого розвитку, перетнувши планетарні границі, всі країни повинні взяти на себе частину відповідальності за досягнення глобальних погоджених екологічних цілей.

У підсумковому документі Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» було сформульовано 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань, які належить виконати людству, щоб перейти до сталого розвитку (Цілі сталого розвитку та Україна, 2017).

Підготовка фахівців із циркулярної економіки, діяльність яких спрямована на збереження навколишнього середовища, покращення екологічного стану нашої планети, відповідає цілям сталого розвитку. Економічної освіта із циркулярної економіки – це освіта в інтересах сталого розвитку. Все більше науковців приділяють увагу дослідженню процесів сталого розвитку (Г. Брундланд, Г. Дейлі, Г. Кларк, Д.

Медоус, Н. Резникова, С. Скібіна, О. Ханова, Б. Хьюс, А. Оніші та інші); сутності сталого розвитку регіону (Г. Гутман, О. Захарченко, О. Кузнецов, Л. Мельник, А. Піковський та інші). Особливої уваги заслуговують, на думку О. Ханової і С. Скібіної (2017), тлумачення сутності сталого розвитку регіону Г. Гутмана, О. Захарченка, О. Кузнецова, Л. Мельника, А. Піковського та інші.

Наукові публікації свідчать про географічний масштаб актуальності навчання циркулярної економіки. Відбувається обмін досвідом університетами різних країн щодо розроблення освітніх програм для підготовки фахівців «зеленої» економіки, зокрема: Азербайджана (Mammadov & Vali, 2020), Бельгії (Janssens et al., 2021), Бразилії (Maruyama et al, 2019; Ottoni et al, 2022), Великої Британії (Circular economy direction of travel statement for London's higher education institutes, 2020), Індії (Jaglan et al., 2022), Іспанії (Rodriguez-Chueca et al., 2020), Італії (Giannoccaro et al., 2021), Китаю (Nibbi et al., 2019), Латвії (Dimante et al., 2016), Латинської Америки (Salas et al., 2021), Литви (Kalnbalkite et al., 2022), Нідерландів (Nurdiana et al., 2019), Південної Африки (Owojori et al., 2022), Румунії (Pelau & Chinie, 2018; Virsta et al., 2020), США (Designing out waste and driving a circular economy on a university campus, 2021), Таїланду (Narathorn, 2021), Фінляндії (Korsunova et al., 2021), Швеції (Whalena et al., 2018).

Метою статті є охарактеризувати провідну тенденцію професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки – спрямованість на виконання цілей сталого розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сталий розвиток став ключовим принципом глобальної співпраці і національного розвитку кожної країни. У прийнятому 12 грудня 2015 р. «Паризькому порядку денному» ще раз було підкреслено основну мету сталого розвитку і встановлено погоджену верхню межу антропогенного глобального потепління «набагато нижче 2°C» і «докладання зусиль для обмеження підвищення температури до 1,5°C». Робочим порядком денним, прийнятим у Аддис-Абебі 16 липня 2016 р., було підкреслено важливість науки, освіти, технологій та інновацій для досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) (Іващенко, 2019).

17 цілей сталого розвитку включають (Україна – на 36 місці в глобальному рейтингу сталого розвитку ООН, 2021):

1. подолання бідності;
2. подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства;
3. забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці;
4. забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;
5. забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчат;
6. забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами і санітарією;
7. забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх;
8. сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
9. створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям;

10. скорочення нерівності;
11. забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;
12. забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
13. вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
14. збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку;
15. захист і відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель і зупинка процесу втрати біорізноманіття;
16. сприяння побудові миролюбного и відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних і заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях;
17. зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) є «універсальними» в тому сенсі, що вони застосовні для всіх країн і всіх народів, що їх населяють. Вони також є «цілісними», оскільки всі сімнадцять ЦСР повинні досягатися в узгоджений спосіб. Універсальність ЦСР є унікальною не тільки з точки зору встановлення моральних норм для соціальної інтеграції та права на гідне життя для всіх, а й у підкреслюванні обов'язку всіх країн щодо співпраці для досягнення глобальних екологічних цілей (Іващенко, 2019).

Можна стверджувати, що всі цілі сталого розвитку пов'язані з освітою як інститутом суспільства, що впливає на формування свідомості кожної людини, відповідає за якість її мислення, рівень освіченості.

Проаналізувавши зміст 17 цілей сталого розвитку, можна зробити висновок, що 52,9% цілей (3, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15 Цілі) пов'язані з проблемами циркулярної економіки, і їхнє виконання залежить від компетентності із циркулярної економіки фахівців і просвіти населення у цілому.

Досліджуючи програми професійної підготовки фахівців, спрямовані на вирішення питань циркулярної економіки, ми встановили, що вони пов'язані з: забезпеченням здорового способу життя людини (Ціль 3), забезпеченням доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією (боротьбі з відходами, їхньою переробкою) (Ціль 6), забезпеченням доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх, розвитком «зеленої» енергетики (Ціль 7), створенням стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям (Ціль 9), забезпеченням відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів (Ціль 11), забезпеченням переходу до раціональних моделей споживання і виробництва (Ціль 12), вжиттям невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками (Ціль 13), збереженням та раціональним використанням океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку (Ціль 14), захистом та відновленням екосистем суші та сприянням їх раціональному використанню, раціональним лісокористуванням, боротьбою з опустелюванням, припиненням і поверненням назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинкою процесу втрати біорізноманіття (Ціль 15).

Отже, підготовка фахівців із циркулярної економіки має виключне значення для реалізації цілей сталого розвитку. Разом з тим, варто зазначити, що екологічна освіта, ознайомлення з принципами циркулярної економіки має розпочинатися ще з

дошкільного віку, продовжуватися на рівні загальної середньої освіти і відшліфовуватися на рівні вищої освіти.

Значний вплив освіти на виконання цілей сталого розвитку, зокрема підготовки фахівців з циркулярної економіки, забезпечується ще й тим, що ЦСР є взаємопов'язаними і взаємозалежними, оскільки багато з них також пов'язані з декількома вимірами сталого розвитку. Процвітання означає, що основні потреби задовольняються для всіх, що людина, яка отримала освіту має місце праці, а тому заробляє собі на життя, що включає ЦСР 1 (подолання бідності), ЦСР 2 (подолання голоду), ЦСР 3 (здоров'я для всіх), ЦСР 4 (освіта для всіх), ЦСР 6 (постачання та очищення води), ЦСР 7 (сучасна енергетика для всіх), ЦСР 8 (гідне місце роботи для всіх) і ЦСР 9 (сучасна інфраструктура для всіх) також значною мірою пов'язані з рівнем кваліфікації і освіти людини, реалізацією принципів циркулярної економіки. Соціальна інтеграція означає, що всі члени суспільства мають можливість для процвітання, що також пов'язано з системою освіти, і включає ЦСР 5 (статеву рівність), ЦСР 10 (скорочення нерівності) і ЦСР 16 (свобода від насильства). Екологічна сталість означає, що кліматична система є стабільною, біорізноманіття збережено, екосистеми працюють нормально, прісна вода забезпечена, сільські та міські поселення захищені від забруднення і здатні витримати кліматичні шоки, і включає ЦСР 6 (постачання прісної води), ЦСР 11 (сталі міста), ЦСР 12 (стале виробництво і споживання), ЦСР 13 (безпека клімату), ЦСР 14 (збереження морських екосистем) і ЦСР 15 (збереження земних екосистем), а також опосередковано присутня в інших ЦСР, таких як ЦСР 2, яка знаменує кінець голоду і тому залежить від сталого сільського господарства, і найбільшим чином залежать від впровадження циркулярної економіки.

Отже, ефективне управління розглядається як передумова для об'єднання і узгодження поглядів щодо добробуту на місцевому, національному і глобальному рівні. Кожна з 17 ЦСР робить внесок у чотири виміри: процвітання, соціальну інтеграцію, екологічну сталість і ефективне управління (від місцевого до глобального рівня) (Іващенко, 2019). Реалізація кожної цілі залежить від якісної освіти, ефективного функціонування системи освіти, започаткування нових напрямів підготовки фахівців, зокрема значною мірою це стосується й фахівців із циркулярної економіки.

Таким чином, діяльність фахівців щодо впровадження принципів циркулярної економіки системно і суттєво впливає на реалізацію всіх цілей сталого розвитку.

Зазначимо, що країни Європейського Союзу розглядають сталий розвиток як стратегічний політичний пріоритет. Стратегії сталого розвитку у Європейському Союзі розроблялися у 2001 році (перша стратегія ЄС), у 2006 році, у 2010 році – «Європа 2020». У Стратегії – 2020 визначається п'ять пріоритетних напрямів діяльності: зайнятість; зміна клімату та енергетика; дослідження та інновації; освіта, боротьба з бідністю. Зазначається, що виконання поставлених завдань вимагає скоординованих дій країн-членів ЄС, включаючи соціальне партнерство та розбудову громадянського суспільства (Перга, 2017).

У Резолюції Європейського парламенту від 10 лютого 2021 р. в справі нового плану діяльності, що відноситься до економіки замкнутого циклу (циркулярної економіки) (Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie nowego planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym) зазначається необхідність щодо розвитку циркулярної економіки, забезпечення впровадження її в різні галузі господарства, професійної підготовки фахівців до впровадження її принципів задля чистої і конкурентоспроможної Європи (Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r).

Найпоширенішим визначенням сутності сталого розвитку є визначення, яке наведено в доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього

середовища та розвитку ООН під керівництвом Брундтланд в 1987 р: сталий розвиток – це такий розвиток, що задовольняє теперішнє покоління, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби (Смирнова, Михайлюта, 2018).

Сталий розвиток розглядається як система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності. Серед основних компонентів, що забезпечують сталий розвиток, визначають такі, як (Ханова, Скібіна, 2017):

- екологічний – визначає умови та межі відновлення екологічних систем внаслідок їх експлуатації;
- економічний – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку;
- соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя.

Індикатори сталого розвитку містять дані про стан макроекономічних показників, рівень розвитку інфраструктури, стан здоров'я населення й рівень його освіти, технологічної готовності економіки, рівень ринкової ефективності тощо. Країни ЄС мають різний рівень конкурентоспроможності, але всі країни ЄС, незважаючи на певне різноманіття, входять до першої половини рейтингу (Ханова, Скібіна, 2017).

Фінляндська Республіка і Республіка Польща, виконуючи нормативні документи ЄС, чітко зорієнтовані на виконання цілей сталого розвитку, трансформацію лінійної економіки на кругову, підготовку фахівців із циркулярної економіки і просвіту населення в цьому напрямку. Сталий розвиток як загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі, відіграє важливу роль у стратегії та програмі Уряду Фінляндії, починаючи з 1990 р.

Фінська Національна комісія зі сталого розвитку (FNCSO) була створена ще у 1993 р. – одразу після Конференції в Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку – і це була одна з перших таких комісій у світі (Шинкарчук, Белан, 2015). У Фінляндії сталий розвиток розглядається як процес навчання всього суспільства, підвищення відповідальності і відданості кожного у створенні гарного життя у стійкому суспільстві (Шинкарчук, Белан, 2015). Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), Індекс Екологічної Стійкості Фінляндії досяг найбільшого прогресу у світі у сфері сталого розвитку в 2001, 2002 і 2005 рр.

Індекс показує, наскільки добре країна досягла екологічної стійкості порівняно з іншими країнами. Україна на 2005 р., за даними Індeksu, перебувала на 108-ому місці. На 2014 р. Фінляндія дещо спустилася за даними ІЕС на 18-те місце, а Україна, у свою чергу, піднялася на 95-те. Це пов'язано насамперед, з тим, що основний акцент у Фінляндії, у порівнянні з нашою державою, ставиться на ініціативність її суспільства та приватного сектора щодо екологічних проблем, і, звичайно, на пропаганду здорового способу життя. Сюди можна віднести також майже зразковий стан навколишнього середовища, зниження екологічних проблем та міжнародного співробітництва (Шинкарчук, Белан, 2015). Науковці відзначають, що Фінляндія знаходиться на вищому рівні порівняно зі США щодо вирішення проблем екологічної стійкості.

Нинішня Національна стратегія сталого розвитку «Вперед до сталого вибору. Національна та глобальна сталість Фінляндії» (Towards sustainable choices. A nationally and globally sustainable Finland) була прийнята у червні 2006 р. Національною комісією Фінляндії зі сталого розвитку. Стратегія була розроблена до 2030 р. Метою є створення

стійкого добробуту в безпечному і багатогранному суспільстві, в якому всі люди приймають на себе відповідальність за навколишнє середовище (Шинкарчук, Белан, 2015). Відправною точкою є те, що ключові керівні принципи є фундаментальними для Стратегії з розроблення урядових і політичних програм. Тематичне фінансування через організації ООН усе частіше спрямовані на сталий розвиток, навколишнє середовище, клімат і лісові питання і зміцнення економічного потенціалу країн, що розвиваються, а також зусиль у боротьбі з глобальними загрозами для здоров'я (Шинкарчук, Белан, 2015).

Фінляндії є лідером ЄС з вирішення проблем сталого розвитку, зразком співпраці щодо досягненню цілей сталого розвитку з ООН та іншими міжнародними організаціями (Sustainable Development and Global Development Issues. Finland in United Nations). Зазначимо, що професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки задля сталого розвитку є пріоритетом у політиці Фінляндської Республіки.

Республіка Польща у 2009 р. прийняла пакет стратегічних документів, спрямованих на формування системи комплексного управління розвитком Польщі. У його рамках прийняті: «Довгострокова стратегія розвитку 2030», яку координує Канцелярія прем'єр-міністра, «Середньострокова Стратегія розвитку 2020», за яку відповідає Міністерство регіонального розвитку, та 9 інтегрованих секторальних стратегій, серед яких: «Інновації і ефективність стратегії економіки», «Стратегія розвитку людського капіталу», «Стратегія розвитку транспорту», «Енергетична безпека та навколишнє середовище», «Ефективна держава», «Суспільний капітал», «Стратегія регіонального розвитку», «Стратегія національної безпеки», «Сталий розвиток сільських районів і сільського господарства» (Перга, 2017).

Республіка Польща повернулася на шлях швидкого економічного зростання після COVID-19 як одна з перших країн Європи. Вже в другому кварталі 2021 р. рівень ВВП перевищив рівень до пандемії. Це підтверджує, наскільки ефективними виявилися впроваджені антикризові інструменти. Польща здійснює кроки щодо приєднання до групи європейських лідерів розвитку, зокрема в трансформації економіки країни від лінійної до циркулярної, тому, як вважає М. Моравецький, модель розвитку, засновану на зниженні витрат на оплату праці та побудові конкурентоспроможності нашої економіки на основі дешевої робочої сили, необхідно забути (Матеуш Моравецький: Сильна економіка важлива для безпеки, 2021).

Польща займає лідируючі позиції в країнах ОЕСР за рівнем заробітної плати. Для «зеленої» економіки створюються додаткові робочі місця. Середня зарплата в Польщі зросла на 25% порівняно з 2015 р., тоді як серед країн ОЕСР це було лише 5 відсотків. М. Моравецький зазначає, що Польща залишається країною з одним із найнижчих рівнів безробіття в ЄС. Водночас продуктивність праці зростає – у 2015–2019 рр. вона зросла більш-менш на 5% щорічно – найвищий показник серед усіх країн ОЕСР. Темпи відновлення після спаду пандемії є сигналом того, що польська економіка розвивалася у правильному напрямку перед викликами, які ставить сучасний світ (Матеуш Моравецький: Сильна економіка важлива для безпеки, 2021).

Щодо спрямованості на розвиток циркулярної економіки та підготовки фахівців у цьому напрямі, то, як зазначає М. Моравецький, «сьогодні ми маємо справу з відновленням мислення про економіку як одну з основ безпеки в сучасних політичних системах і державах. Ми вважаємо, що держава є ключовим фактором відновлення ефективності економіки» (Матеуш Моравецький: Сильна економіка важлива для безпеки, 2021).

Активну позицію у впровадженні циркулярної економіки (економіки замкненого циклу) в Республіці Польща та підготовки фахівців за цим напрямом займає Національний фонд охорони середовища та водного господарства (Narodowy Fundusz

Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej), який пропонує програми навчання й обміну досвідом з впровадження циркулярної економіки з урахуванням регіональних особливостей. Такі програми навчання проводяться для різних регіонів (*Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej*).

Як зазначає М. Gwiazdowicz у своїй аналітичній праці «Економіка замкненого циклу» (*Gospodarka o obiegu zamkniętym*), впровадження економіки замкненого циклу в Польщі означає перш за все адаптацію законодавства до вимог Європейського Союзу і зобов'язань, які повинні взяти на себе всі члени ЄС (Gwiazdowicz, 2019). Як приклад такого документа, М. Гвядзович наводить документ, підготовлений Міністерством підприємництва і технологій (*Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii*), що має назву «Дорожня карта трансформації у напрямі економіки замкненого циклу» в контексті виконання «Стратегії відповідального розвитку». У цьому документі циркулярна економіка розглядається як інструмент реалізації політики сталого розвитку, розкрито організаційні форми і засоби впровадження циркулярної економіки, зокрема боротьби з відходами і вироблення «чистої» енергії. Особливе значення набуває освіта, підготовка фахівців із циркулярної економіки та впровадження в шкільні програми питань раціонального господарювання, зеленої енергетики, боротьби з відходами тощо (*Komunikat Komisji w sprawie wykazu surowców krytycznych dla UE*, 2017).

Щодо України, то у 2019 р. Президент України своїм указом підтримав досягнення Цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». У грудні 2020 р. Кабінет Міністрів України вніс зміни до Регламенту, яким відтепер встановлено, що необхідність досягнення Цілей сталого розвитку враховується в процесі формування та реалізації державної політики України. Таким чином на державному рівні Цілі сталого розвитку було закріплено в якості орієнтирів для розроблення програмних та прогнозних документів (Цілі сталого розвитку та Україна, 2017).

Необхідно зазначити, що Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу досягнення Цілей сталого розвитку. Було розроблено засоби їх досягнення в Україні. Кожна глобальна ціль була розглянута з урахуванням специфіки національного розвитку, у результаті чого постала національна система, яка складається із 86 завдань. Ці завдання національного розвитку, індикатори для моніторингу їх виконання та цільові орієнтири для досягнення до 2030 р. було відображено в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (Цілі сталого розвитку та Україна, 2017).

У 2019 р. Кабінет Міністрів України у своєму Розпорядженні затвердив перелік індикаторів, у розрізі яких здійснюється збір даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку і оприлюднення даних та координацію робіт з розроблення метаданих за індикаторами. Таким чином було започатковано вимірювання суспільного прогресу в цілому та удосконалення системи національної статистики. У 2021 р. було запроваджено постійний моніторинг індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку (Цілі сталого розвитку та Україна, 2017).

У той же час існуюча в Україні система показників стану навколишнього середовища, за оцінками фахівців, не повною мірою відповідає сучасним вимогам формування системи сталого розвитку в Україні, які базуються на принципах міжнародної Конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку. Актуальним для України стає впровадження інтегрованих показників сталого розвитку, що створило б можливість узгоджено розглянути проблеми стану середовища і соціально-економічного прогресу держави в контексті реалізації основних завдань

сталого розвитку. Зрозуміло, що в умовах воєнного стану ситуація в Україні значно погіршилася і оцінити її до кінця війни неможливо.

Україна посіла 36 місце в рейтингу 165 країн світу за індексом сталого розвитку, який щорічно складається ООН і Фондом Bertelsmann (звіт 2021 року). Про це повідомляє Укрінформ із посиланням на відповідний звіт (Україна – на 36 місці в глобальному рейтингу сталого розвитку ООН, 2021). Прогрес країни укладачі відзначили в досягненні 10 із 17 цілей, які визначають сталий розвиток країни в економічній, соціальній та екологічній сферах. Водночас у жодній із базових цілей Україна не погіршила свої позиції. За даними звіту, Україна випередила Грецію (37 місце), Ізраїль (38), Люксембург (42), Росію (46). На першому місці рейтингу – Фінляндія. За нею Швеція, Данія, Німеччина та Бельгія. Останньою в списку значиться Центральноафриканська Республіка.

Як наголошується у звіті, пандемія коронавірусу у світі згубно вплинула на сталий розвиток.

Науковці зазначають, що на сучасному етапі розвитку доцільність розвитку, в центрі якого стоїть лише матеріальне виробництво, все більше ставиться під сумнів, що зумовлює необхідність зміни всієї парадигми – від ідеології накопичення матеріального багатства на землі до ідеології «розумної достатності», від ідеології конкуренції до ідеології взаємодопомоги (Ханова, Скібіна, 2017).

Зазначимо, що життєва необхідність виконання цілей сталого розвитку, спрямованість політики всіх країн світу, зокрема європейських, на сталий розвиток становлять значний виклик сучасній освіті, підготовці фахівців нової формації і з новим світоглядом. У науковому просторі почали вживати таке поняття, як «освіта для сталого розвитку», здобуття якої спрямовано на усвідомлення цілей сталого розвитку і формування мотивації щодо їхнього досягнення. Професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки є саме такою освітою для сталого розвитку.

Нами встановлено, що поняття сталого розвитку достатньо послідовно вивчено та узагальнено в науковій літературі, але сучасність постійно вносить свої корективи в його тлумачення. В Україні це поняття доволі часто продовжують вживати для визначення зростання показників економіки країни, регіонів, окремих галузей промисловості, підприємств. Водночас замало приділено уваги соціальній та екологічній складовим сталого розвитку, що свідчить про недостатнє розуміння справжньої сутності цього поняття, а саме збалансованості всіх його складових. Необхідно також зазначити, що більшість існуючих стратегій сталого розвитку у світі за своєю суттю є теоретичними, а недолік конкретних заходів пояснюється відсутністю необхідних фінансів на їх реалізацію та інструментарію оцінки сталого розвитку (Смирнова, Михайлюта, 2018). Цю тезу, на нашу думку, варто доповнити тим, що для ефективного врахування соціальної і екологічної складової сталого розвитку необхідно кардинально змінити ставлення до освіти населення Землі та підготовки фахівців із циркулярної економіки, діяльність яких і забезпечує поліпшення життя людей та екологію навколишнього середовища.

Визначення особливостей та ключових аспектів забезпечення сталого розвитку України з урахуванням його економічних, соціальних та екологічних проблем уможливило окреслити його основні цілі, а саме: (Смирнова, Михайлюта, 2018):

- економічне зростання – формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, раціонального споживання матеріальних ресурсів;
- охорона навколишнього природного середовища – створення громадянам умов для життя в якісному навколишньому природному середовищі з чистим повітрям,

землею, водою, захист і відновлення біорозмаїття, реалізація екологічного імперативу розвитку виробництва;

- добробут – запровадження єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного жителя з урахуванням регіональних особливостей;
- справедливість – встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;
- ефективне (стале) використання природних ресурсів – створення системи гарантій раціонального використання природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та їх збереження для майбутніх поколінь;
- стабілізація чисельності населення – формування державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації чисельності населення – формування державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації чисельності населення, надання всебічної підтримки молодим сім'ям, охорона материнства і дитинства;
- освіта – забезпечення гарантій доступності для одержання освіти громадян, збереження інтелектуального потенціалу країни;
- міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього.

Звернемо увагу на те, що освіта посідає передостаннє місце. Ми вважаємо, що в проблемі реалізації цілей сталого розвитку все починається з освіти і просвіти населення, підготовки фахівців нових напрямів. Така ситуація склалася, на наш погляд, тому, що проблемою реалізації цілей сталого розвитку, як правило, займаються політики, економісти тощо. У сфері освіти проблемам сталого розвитку, взаємозумовленості їх вирішення і стану освітньої галузі приділяється, на жаль, недостатня увага.

Аналізуючи цілі, сформульовані в Україні, можна зробити висновок, що ключові завдання пов'язані з професійною діяльністю фахівців, які оволоділи компетентностями з циркулярної економіки. Отже, те, що задекларована сама така постановка цілей, дозволяє зробити висновок про позитивні зміни в Україні щодо підготовки фахівців для нової економіки – економіки замкненого циклу.

Як засвідчує наше дослідження, підготовці фахівців із циркулярної економіки приділялася виключна увага у Фінляндській Республіці, Республіці Польща в контексті виконання стратегії «Європа 2020», особливістю якої було проголошення 7 глобальних ініціатив, що мають створити сприятливі умови для виконання поставлених завдань: «Інноваційний Союз», «Молодь у русі», «Цифровий порядок денний для Європи», «Ефективні ресурси Європи», «Індустріальна політика ери глобалізації», «Порядок денний нових компетенцій та робочих місць», «Європейська платформа подолання бідності» (EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth). Така увага до підготовки фахівців із циркулярної економіки триває й сьогодні, вона стає постійним атрибутом політики, економіки, освіти.

Сучасні реалії воєнного стану в Україні призупинили розв'язання проблем розвитку циркулярної економіки, спрямованої на сталий розвиток, підготовки фахівців цього напрямку. Водночас для повоєнного відновлення України професійна підготовка фахівців із циркулярної економіки має виключне значення. Саме тому досвід професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки Фінляндської Республіки і Республіки Польща може бути використаний для повоєнного відновлення економіки України з урахуванням національних традицій та цілей сталого розвитку. Результати

нашого дослідження переконливо доводять, що спрямованість на виконання цілей сталого розвитку є провідною тенденцією професійної підготовки фахівців із циркулярної економіки в усіх досліджуваних країнах.

Список використаної літератури

1. Івашенко О. А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: Інформаційно-аналітичне агентство, 2019. С. 289–291.
2. Матеуш Моравецький: Сильна економіка важлива для безпеки. *Сайт Республіки Польща*. 21.10.2021. URL: <https://www.gov.pl/web/ukraina-uk/pmm-silna-gospodarka-wazna-dla-bezpieczenstwa-panstwa> (режим доступу 23 листопада 2022 р.)
3. Перга Т. Сталий розвиток у нових членах ЄС. *Європейські історичні студії*. 2017. № 6. С. 48–63. DOI: <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.06.48-63>
4. Смирнова І. І., Михайлюта Є. І. Сталий розвиток в Україні: теоретичні аспекти. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1 (51). С. 10–14.
5. Україна – на 36 місці в глобальному рейтингу сталого розвитку ООН. *Укрінформ*. 15.06.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3265142-ukraina-na-36-misci-v-globalnomu-rejtingu-stalogo-rozvitku-onn.html> (дата звернення: 15.02.2023).
6. Ханова О. В., Скібіна С. О. Сталий розвиток країн ЄС: методика й індикатори оцінювання. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 20–32.
7. Цілі сталого розвитку та Україна. *Урядовий портал*. 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 15.02.2023).
8. Шинкарчук М. В., Белан В. Ю. Досвід впровадження сталого розвитку в Україні та Фінляндії. Порівняльна характеристика країн. *Збірка тез доповідей XVIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Екологія. Людина. Суспільство»*. м. Київ, Україна, 2015 р. Секція 3. *Сталий розвиток*. С. 193–195.
9. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. 2010. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%200007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 18.02.2023).
10. Gwiazdowicz M. Gospodarka o obiegu zamkniętym. *INFOS: BAS*. 6 czerwca 2019. № 6 (259). S. 1–4. URL: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/65BD66802DE073E1C125840E0036B5DF/\\$file/Infos_259.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/65BD66802DE073E1C125840E0036B5DF/$file/Infos_259.pdf) (дата звернення: 15.02.2023).
11. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie wykazu surowców krytycznych dla UE 2017. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0490> (дата звернення: 17.02.2023).
12. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: <https://www.gov.pl/web/nfosi/w/narodowy-fundusz-ochrony-srodowiska-i-gospodarki-wodnej> (дата звернення: 17.02.2023).
13. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie nowego planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym (2020/2077(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0040_PL.html (дата звернення: 18.02.2023).
14. Sustainable Development and Global Development Issues. *Finland in United Nations. Permanent Mission of Finland to the UN, New York*. URL: <https://finlandabroad.fi/web/un/sustainable-development-and-global-development-issues> (дата звернення: 15.02.2023).
15. Towards sustainable choices. A nationally and globally sustainable Finland. The national strategy for sustainable development. *Prime Minister's Office*. 10.10.2006. URL: <http://vnk.fi/julkaisu?pubid=3772> (дата звернення: 17.02.2023).

References

Ivashchenko, O. A. (2019). Konceptsiya stalosti u fokusi cilej stalogo rozvitku [The concept of sustainability in the focus of the goals of sustainable development]. In *Strategiya rozvitku Ukraini: finansovo-ekonomichnij ta humanitarnij aspekti: materialy VI Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferenciyi* (pp. 289–291). Informacijno-analitchne agentstvo.

- Mateush Moraveckij: Silna ekonomika vazhliva dlya bezpeki [Moravetskyi: A strong economy is important for security] (21.10.2021). *Website of the Republic of Poland*. <https://www.gov.pl/web/ukraina-uk/pmm-silna-gospodarka-wazna-dla-bezpieczenstwa-panstwa>
- Perga, T. (2017). Stalij rozvitok u novih chlenah YeS [Sustainable Development in the New Members of the EU]. *European Historical Studies*, 6, 48–63. <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2017.06.48-63>
- Smyrnova, I., Mykhailiuta, Y. (2018). Stalij rozvitok v Ukraini: teoretichni aspekti [Sustainable development in Ukraine: theoretical aspects]. *Economic Herald of the Donbass*, 1 (51), 10–14.
- Ukrayina – na 36 misci v globalnomu rejtingu stalogo rozvitku OON [Ukraine is in 36th place in the UN global ranking of sustainable development] (15.06.2021). *Ukrinform*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3265142-ukraina-na-36-misci-v-globalnomu-rejtingu-stalogo-rozvitku-oon.html>
- Khanova, Ye. V., Skibina, S. O. (2017). Stalij rozvitok krayin YeS: metodika j indikatori ocinyuvannya [Sustainable Development of EU countries: Assessment Methodology and Indicators]. *The Problems of Economy*, 3, 20–32.
- Tsili stalogo rozvitku ta Ukrayina [Sustainable Development Goals and Ukraine] (2017). *Government portal*. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
- Shinkarchuk, M. V., Belan, V. Yu. (2015). Dosvid vprovadzhennya stalogo rozvitku v Ukraini ta Finlyandiyi. Porivnyalna charakteristika krayin [Experience of implementing sustainable development in Ukraine and Finland. Comparative characteristics of countries]. In *Zbirka tez dopovidej XVIII Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferenciyi studentiv, aspirantiv i molodih uchenih «Ekologiya. Lyudina. Suspilstvo»*. m. Kiyiv, Ukrayina, 2015 r. Sekciya 3. *Stalij rozvitok* (pp. 193–195).
- EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth (2010). <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%200007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>
- Gwiazdowicz, M. (2019). Gospodarka o obiegu zamkniętym. *INFOS: BAS*, 6 czerwca, 6 (259), 1–4. [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/65BD66802DE073E1C125840E0036B5DF/\\$file/Infos_259.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/65BD66802DE073E1C125840E0036B5DF/$file/Infos_259.pdf)
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie wykazu surowców krytycznych dla UE 2017* (2017). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0490>
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej*. <https://www.gov.pl/web/nfosi/gw/narodowy-fundusz-ochrony-srodowiska-i-gospodarki-wodnej>
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lutego 2021 r. w sprawie nowego planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym* (2020/2077(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0040_PL.html
- Sustainable Development and Global Development Issues. *Finland in United Nations. Permanent Mission of Finland to the UN, New York*. <https://finlandabroad.fi/web/un/sustainable-development-and-global-development-issues>
- Towards sustainable choices. A nationally and globally sustainable Finland. The national strategy for sustainable development (10.10.2006). *Prime Minister's Office*. <http://vnk.fi/julkaisu?pubid=3772>

Стаття надійшла до редакції 20.02.2023
Прийнято до друку 30.03.2023

FOCUS ON ACHIEVING THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A LEADING TENDENCY IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF CIRCULAR ECONOMY SPECIALISTS

Oleksii Sysoiev

ORCID iD 0000-0001-5899-0244

PhD in Economy, Associate Professor,

Head of the Department of Licensing and Accreditation,

Kyiv International University,

49 Lvivska Str., 03179 Kyiv, Ukraine,

4998858@gmail.com

The article examines the leading trend in the professional training of circular economy specialists in the Republic of Finland, the Republic of Poland and Ukraine - the focus on the implementation of the Sustainable Development Goals; the author concludes that the training of circular economy specialists and the implementation of the Sustainable Development Goals are interconnected and interdependent. It is shown that the training of such specialists brings each country closer to the implementation of the 17 Sustainable

Development Goals, which were defined in September 2015 at the 70th session of the UN General Assembly in New York at the UN Summit on Sustainable Development, and fully meets the motivational criterion for comparing trends in professional training in different countries, which reflects the interdependence of sustainable development of society and the development of economic science and professional training of specialists in new specialties, realized at the State and scientific levels. This criterion also characterizes the degree of public awareness and motivation of citizens regarding the need to fulfill the goals of sustainable development and the threats that arise when they are neglected.

Key words: *circular economy specialist; education for sustainable development; sustainable development goals; trend.*